

UZASADNIENIE

W dniu 13 lipca 2016 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. wydał decyzję nr (...), którą stwierdził, że A. D. (1) jest dłużnikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu nieopłaconych składek na: „ubezpieczenia społeczne za okres 02/2010-03/2012 w kwocie 18827,00 zł oraz należne odsetki w kwocie 10006,00 zł, koszty upomnienia 96,80 zł, koszty egzekucyjne 0,00 zł (w tym z tytułu składek w kwocie 992,66 zł, a z tytułu odsetek w kwocie 86 zł); na ubezpieczenie zdrowotne za okres 01/2010-03/2012 w kwocie 7000,22 zł oraz należne odsetki w kwocie 3783,00 zł, koszty upomnień 114,40 zł, koszty egzekucyjne 0,00 zł; FP i FGŚP za okres 02/2010 – 03/2012 w kwocie 1623,47 zł oraz należne odsetki w kwocie 868,00 zł, koszty upomnień 96,80 zł, koszty egzekucyjne 0,00 zł.”

Decyzję skonstruowano w taki sposób, że w jej nagłówku, w miejscu przeznaczonym na określenie adresata, wpisano nazwiska i adresy: A. D. (1), oznaczając go dodatkowo: „płatnik składek” oraz J. D. (1), oznaczając ją dodatkowo: „małżonek płatnika”. W uzasadnieniu tej decyzji organ przywołał treść przepisów art. 46 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a także art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej i wskazał, że „z uwagi na istnienie wspólności majątkowej pomiędzy płatnikiem a jego małżonką, odpowiedzialność za zobowiązania płatnika z tytułu nieopłaconych składek ponosi z majątku wspólnego małżonek płatnika.” Wyjaśnił też, że o wszczęciu postępowania w tej sprawie powiadomił tak płatnika, jak i jego małżonkę, wzywając jednocześnie do „złożenia pisemnych wyjaśnień w sprawie przyczyn nieopłacenia składek, pod rygorem wydania decyzji w sprawie określenia wysokości należności z tytułu składek na podstawie dotychczas zgromadzonych dowodów.” Ponieważ płatnik nie dopełnił obowiązku określonego w art. 46 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję. Wskazano ponadto, że decyzja ta stanowi podstawę wpisu hipoteki do księgi wieczystej nieruchomości stanowiącej własność dłużnika, w tym na nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności łącznej dłużnika i jego małżonka, a jako podstawę takich działań przywołano przepisy art. 26 ust. 2, ust. 3 i ust. 3a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Od powyższej decyzji odwołała się wyłącznie J. D. (1), zaskarżając ją w całości i wnosząc o jej zmianę poprzez ustalenie, że nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania swojego byłego męża wskazane w decyzji. Przyznała, że w objętym decyzją okresie pozostawała z A. D. we wspólności małżeńskiej oraz nie zawierała z nim małżeńskich umów majątkowych. Jednocześnie wskazała, że w tym czasie nie istniały między nimi jakiegokolwiek więzi gospodarcze. Podkreśliła także, że wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z 3 czerwca 2013 roku jej małżeństwo z A. D. zostało rozwiązane przez rozwód, wobec czego ustala wspólność ustawowa między nimi. Ponadto odwołująca zarzuciła organowi rentowemu, że nie przeprowadził wszechstronnego postępowania w celu uzyskania wiedzy o składnikach majątku płatnika. Podkreśliła, że jest w trudnej sytuacji majątkowej, życiowej i osobistej, co jej zdaniem uzasadnia odstąpienie od obciążania jej jakimikolwiek należnościami byłego męża.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania i zasądzenie na swoją rzecz kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu odpowiedzi na odwołanie wskazano, że „podstawą prawną zaskarżonej decyzji był art. 29, 109 § 1, 110 § 1 i 2 Ordynacji podatkowej”, toteż za pozbawione bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie uznano „okoliczności związane z trwaniem między małżonkami wspólności gospodarczej lub sytuacją majątkową, osobistą i życiową odwołującej się.”

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

J. D. (1) i A. D. (1) od 22 lutego 1992 roku pozostawali w związku małżeńskim. W czasie trwania małżeństwa nie zawierali małżeńskich umów majątkowych.

Niesporne, a nadto dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa – k. 3 akt Sądu Okręgowego w Szczecinie sygn. akt X RC 93/13.

Małżeństwo J. D. (1) i A. D. (1) zostało rozwiązane przez rozwód prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z 3 czerwca 2013 roku, wydanym w sprawie o sygn. akt X RC 93/13. Wyrok uprawomocnił się z dniem 24 czerwca 2013 roku.

Dowód: wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z 3.06.2013 r. – k. 21 akt Sądu Okręgowego w Szczecinie, sygn. akt X RC 93/13.

W skład majątku wspólnego małżonków D. wchodziła nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Kamieniu Pomorskim prowadzi księgę wieczystą nr (...). W księdze zamieszczono informację o wydaniu przez Sąd Okręgowy w Szczecinie wyroku rozwodowego dotyczącego małżeństwa J. A. D. (1).

Dowód: odpis pełny z księgi wieczystej nr (...) – karty nienumerowane w aktach ZUS O/S..

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie okazało się w całości uzasadnione.

Stan faktyczny niniejszej sprawy był w całości niesporny i został ustalony wyłącznie w oparciu o dowody z dokumentów, tj. w pełni miarodajną dokumentację znajdującą się w aktach Sądu Okręgowego w Szczecinie, dotyczącą sprawy rozwodowej małżonków D. oraz odpis z księgi wieczystej nieruchomości, która stanowi współwłasność J. A. D. (1), znajdujący się w aktach ZUS. Niczyżej wątpliwości nie budziło przy tym to, że J. A. D. (1) od czerwca 2013 roku nie są już małżeństwem. Zaistniały między stronami spór dotyczył wyłącznie kwestii prawnej, a mianowicie tego, czy w takich okolicznościach możliwe było wydanie przez organ rentowy – trzy lata po rozwiązaniu małżeństwa J. A. D. (1) przez rozwód - decyzji stwierdzającej odpowiedzialność J. D. (1) – jako małżonki dłużnika – za zobowiązania A. D. (1) z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

Sąd uważa ponadto za konieczne podkreślenie w tym miejscu, że w toku procesu nie dokonywał jakichkolwiek ustaleń co do tego czy na A. D. (1) faktycznie ciąży obowiązek zapłacenia zaległych składek na ubezpieczenia w kwotach i za okresy podane w decyzji. Okoliczność ta – w świetle zajętego przez sąd stanowiska, które zostanie przedstawione niżej – pozostawała bowiem bez znaczenia. Na marginesie tylko można jednak zauważyć, że w przesłanych sądowi aktach ZUS nie znajduje się jakikolwiek dokument, w oparciu o który można by to ustalić. Brak jest nawet informacji z jakiego tytułu ciążył na A. D. obowiązek zapłaty składek; w aktach nie ma także jakiegokolwiek dokumentu rozliczeniowego, ewentualnie zgłoszeniowego, który dotyczyłby objętego decyzją okresu.

Sąd dostrzegł także, że w przesłanych sądowi aktach znajduje się także druga decyzja, w której wymieniona jest J. D. (1), tj. decyzja nr (...), dotycząca częściowo innego (dłuższego) okresu i innych (wyższych) kwot aniżeli te podane w decyzji, od której odwołała się J. D.. Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż nazwisko J. D. (1) zostało na tej decyzji odręcznie przekreślone, w aktach ZUS brak jest informacji o tym, aby decyzja ta została kiedykolwiek J. D. (1) doręczona, a sama J. D. wyraźnie wskazała inny numer decyzji, od której się odwołuje, sąd uznał, że decyzja nr (...) – mimo mylącego nagłówka – nie dotyczy J. D. (1), wobec czego musi pozostać poza zakresem zainteresowania sądu w niniejszym procesie.

Dalej na wstępie wymaga wyraźnego podkreślenia, iż jak wynika z jednoznacznego w tym zakresie oświadczenia kierownika inspektoratu ZUS O/Ś. W. J. (1), tj. osoby, która podpisał widniejącą pod zaskarżoną decyzją, decyzja nr (...) jest wyłącznie decyzją wydaną na podstawie art. 29 § 1 ustawy – Ordynacja podatkowa, a nie decyzją wydaną na podstawie art. 110 § 1 tejże ustawy. Wbrew twierdzeniom pełnomocnik organu rentowego wyrażonym w odpowiedzi na odwołanie, różnica ta ma istotne znaczenie. W szczególności nie jest bowiem tak, że sąd powinien tak samo traktować i oceniać decyzję wydaną w oparciu o pierwszy i drugi z tych przepisów oraz, że możliwe jest badanie tego w jednym postępowaniu.

Zgodnie z treścią przepisu art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 963 z późn. zm., dalej jako: ustawa systemowa), do należności z tytułu składek stosuje

się odpowiednio przepisy m.in. art. 29 § 1 i 2, art. 107 § 1, 1a, § 2 pkt 2 i 4 i § 3, art. 108 § 1, 3 i 4, art. 109 § 1 w zakresie art. 29, art. 109 § 2 pkt 1, art. 110 § 1, § 2 pkt 2, § 3 oraz art. 118 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa. Ponadto w myśl art. 32 ustawy systemowej, także do składek na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Emerytur Pomostowych oraz na ubezpieczenie zdrowotne w zakresie: ich poboru, egzekucji, wymierzania odsetek za zwłokę i dodatkowej opłaty, przepisów karnych, dokonywania zabezpieczeń na wszystkich nieruchomościach, ruchomościach i prawach zbywalnych dłużnika, odpowiedzialności osób trzecich i spadkobierców oraz stosowania ulg i umorzeń stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące składek na ubezpieczenia społeczne.

Przepisem, w oparciu o który organ rentowy faktycznie wydał zaskarżoną decyzję był przepis art. 29 § 1 Ordynacji podatkowej. Jest on zamieszczony w rozdziale 2 tej ustawy, zatytułowanym „Odpowiedzialność podatnika, płatnika i inkasenta”, co oznacza, że dotyczy niejako odpowiedzialności pierwotnej, tj. odpowiedzialności bezpośrednio tego podmiotu, z którego działaniem wiąże się powstanie obowiązku uiszczenia należności publicznoprawnych. W rozdziale tym, w przepisie art. 26 została ustanowiona ogólna zasada, że „podatnik odpowiada całym swoim majątkiem za wynikające ze zobowiązań podatkowych podatki” (w tym przypadku należy odpowiednio odnieść go do zobowiązań składkowych). Dodatkowo jednak w art. 29 § 1 Ordynacji przewidziano, iż „w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność, o której mowa w art. 26, obejmuje majątek odrębny podatnika oraz majątek wspólny podatnika i jego małżonka.”

Użycie w przywołanym przepisie zwrotów: „w przypadku osób pozostających w związku małżeńskim” oraz „jego małżonka” (przy jednoczesnym posługiwaniu się przez ustawodawcę chociażby w art. 110 Ordynacji zwrotem „małżonek rozwiedziony”) nie pozostawia miejsca na wątpliwość, iż przepis ten odnosi się wyłącznie do tych osób, które w dacie wydawania decyzji przez uprawniony do tego organ pozostają w związku małżeńskim, a co za tym idzie – mają małżonków.

Skoro więc w toku procesu niespornym było, że w lipcu 2016 roku, tj. w miesiącu wydawania zaskarżonej decyzji J. A. D. (1) już od trzech lat nie byli małżeństwem, gdyż małżeństwo to – prawomocnym wyrokiem sądu – zostało rozwiązane przez rozwód, za oczywiste należało uznać i to, że brak było jakichkolwiek podstaw faktycznych i prawnych do tego, by uznać, że J. D. (1) może być nadal traktowana jako małżonka dłużnika, a tym samym ponosić odpowiedzialność za jakiegokolwiek zobowiązania swojego byłego męża z lat 2010-2012. Co za tym idzie, zaskarżoną decyzję, jako orzekającą o zobowiązaniu osoby, która nie spełnia prawnych przesłanek do tego, by odpowiadać „jak podatnik”, należało uznać za w całości błędną.

W sytuacji, w której pełnomocnik organu rentowego w lakonicznej odpowiedzi na odwołanie zdała się wyrazić stanowisko jakoby „równoległą” podstawę wydania decyzji stanowił art. 110 § 1 Ordynacji podatkowej, należało odnieść się jednak i do tej kwestii.

Omawiany przepis zamieszczony został w rozdziale 15 Ordynacji podatkowej, zatytułowanym: „Odpowiedzialność podatkowa osób trzecich”. W art. 107 wskazano w nim ogólnie (ten i kolejne przepisy przywoływane w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonej decyzji, w tym zakresie, w jakim mają one zastosowanie do zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz z tytułu składek na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych), że „w przypadkach i w zakresie przewidzianych w niniejszym rozdziale za zaległości podatkowe podatnika odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem również osoby trzecie” (§ 1), „osoby trzecie odpowiadają całym swoim majątkiem solidarnie z następcą prawnym podatnika za przejęte przez niego zaległości podatkowe” (§ 1a), „jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej, osoby trzecie odpowiadają również za: 2) odsetki za zwłokę od zaległości podatkowych; 4) koszty postępowania egzekucyjnego.” (§ 2), a także, że „ogłoszenie upadłości podatnika lub jego następcy prawnego nie ma wpływu na naliczanie odsetek za zwłokę w odniesieniu do osoby trzeciej” (§ 3).

Nadto w mającym odpowiednie zastosowanie przepisie art. 108 § 1 Ordynacji podatkowej wskazano, że o odpowiedzialności osoby trzeciej organ orzeka w drodze decyzji, przy czym w § 4 tego samego przepisu wskazano, iż „egzekucja zobowiązania wynikającego z decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej może być

wszcęta dopiero wówczas, gdy egzekucja z majątku podatnika okazała się w całości lub w części bezskuteczna, odstąpiono od czynności zmierzających do zastosowania środków egzekucyjnych albo nie przystąpiono do egzekucji administracyjnej w wyniku uprawdopodobnienia przez organ egzekucyjny braku możliwości uzyskania w toku egzekucji administracyjnej kwoty przewyższającej wydatki egzekucyjne.”

Decydujące znaczenie w tym zakresie mają jednak przepisy art. 110 § 1 i § 2 pkt 2 Ordynacji, w myśl których „rozwidziony małżonek podatnika odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z byłym małżonkiem za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej, jednakże tylko do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym” (§ 1), przy czym odpowiedzialność ta nie obejmuje „odsetek za zwłokę oraz kosztów egzekucyjnych powstałych po dniu uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie” (§ 2 pkt 2).

W tym kontekście warto także przywołać treść przepisu art. 118 Ordynacji, stanowiącego, że „nie można wydać decyzji o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej, jeżeli od końca roku kalendarzowego, w którym powstała zaległość podatkowa, upłynęło 5 lat” (§ 1) oraz, że „przedawnienie zobowiązania wynikającego z decyzji, o której mowa w § 1, następuje po upływie 3 lat od końca roku kalendarzowego, w którym została doręczona decyzja o odpowiedzialności podatkowej osoby trzeciej. Przepisy art. 70 § 2 pkt 1, § 3 i 4 stosuje się odpowiednio, z tym że termin biegu przedawnienia po jego przerwaniu wynosi 3 lata” (§ 2).

Z powyższych regulacji wynika, iż o ile odpowiedzialność małżonka za zobowiązania składkowe powstaje z mocy prawa i obejmuje – co do zasady – całość zaległości, o tyle odpowiedzialność małżonka rozwiedzonego powstaje dopiero na skutek wydania przez ZUS odrębnej decyzji, mającej charakter konstytutywny i podlega istotnym ograniczeniom. Małżonek rozwiedziony odpowiada więc wprawdzie solidarnie z płatnikiem składek całym swoim majątkiem – ale jedynie do wysokości wartości przysługującego mu udziału w majątku wspólnym, a jego odpowiedzialność dotyczy wyłącznie zobowiązań powstałych w czasie trwania związku małżeńskiego lub wspólności majątkowej. Dodatkowo zakres przedmiotowy tej odpowiedzialności jest ograniczony - nie obejmuje bowiem np. odsetek za zwłokę oraz kosztów egzekucyjnych powstałych po dniu uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie (wynika to wprost z art. 110 § 2 pkt 2 Ordynacji, mającego w tym zakresie charakter *lex specialis* wobec art. 107 § 2 Ordynacji. Data wydania owej konstytutywnej decyzji nie może przy tym budzić wątpliwości, skoro w świetle treści art. 118 Ordynacji ma ona znaczenie przy ustalaniu momentu przedawnienia czy to samej odpowiedzialności małżonka rozwiedzonego, czy to przedawnienia samego zobowiązania wynikającego z tej decyzji.

Odnosząc powyższe do realiów niniejszej sprawy, należy z całą stanowczością stwierdzić, iż zaskarżona decyzja nie zawiera jakiegokolwiek elementu, który pozwoliłby na przyjęcie, że podstawę jej wydania stanowi art. 110 Ordynacji w zw. z art. 31 i 32 ustawy systemowej. Decyzja ta w swojej sentencji odnosi się bowiem wyłącznie do zobowiązania dłużnika – płatnika składek, jakim jest lub był A. D. (1). J. D. (1) przywołano tylko w uzasadnieniu decyzji, nie zaś w jej sentencji, a i to wyłącznie z odwołaniem się do zakresu odpowiedzialności „osób pozostających w związku małżeńskim”. Decyzja ta obejmuje ponadto swoim zakresem także odsetki za opóźnienie (naliczone w nie wiadomo jaki sposób i nie wiadomo za jaki okres, ale z uwagi na ich wysokość, przekraczającą połowę należności głównych, koniecznym jest uznanie, że na potrzeby wydawania decyzji zostały one naliczone także po dacie uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie małżonków D.). W ocenie sądu niedopuszczalnym jest więc w takiej sytuacji domniemywanie innego charakteru prawnego tej decyzji, do tego nie tylko wbrew jej treści, ale i wbrew intencji organu, który ją wydał (zgodnie z oświadczeniem podpisanego pod decyzją W. J.). Co za tym idzie, dywagacje pełnomocnik organu rentowego zamieszczone w składanych pismach procesowych należało uznać za pozbawione podstaw prawnych i całkowicie chybione.

Biorąc pod uwagę zakres kompetencji sądu ubezpieczeń społecznych orzekającego w pierwszej instancji, określony przepisami art. 477¹⁴ k.p.c., niemożliwe było wydanie najbardziej sensownego w opisanych realiach rozstrzygnięcia polegającego na uchyleniu zaskarżonej decyzji w zakresie w jakim odnosi się ona do J. D. (1). Z tych więc względów, uznając odwołanie za uzasadnione, sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. musiał więc zmienić zaskarżoną decyzję w

sposób opisowy, tj. poprzez ustalenie, że w żaden sposób nie dotyczy ona J. D. (1). Szczegółowe rozstrzygnięcie w tym zakresie zamieszczono w punkcie I. sentencji wyroku.